

YOUSSEOU N'DOUR

Met zijn nieuwe album *Rokku Mi Rokka* slaat Youssou N'Dour wederom een nieuwe richting in. De muziek is helemaal uitgekleed en put uit de meer bluesy traditie van de Sahel en het Fula-volk. Het is zijn beste release in jaren. De jacht op een interview met de Super Étoile vindt voornamelijk plaats vanuit zijn eigen achtertuin. - door Katharina Kane

Z inderend onder de genadeloze Sahel-zon maakt Dakar zich op voor de ramadan. De supermarkten en bakkerijen puilen uit van de mensen die koortsachtig voedsel inslaan voor de *ndogu*, de dagelijkse onderbreking van het vasten. Gestoken in kleurige gewaden, het gebedsmatje stevig onder de arm, lopen mannen van alle leeftijden naar de moskeeën om deel te nemen aan de rituele gebeden die voorafgaan aan de ramadan.

Terwijl Senegal zich voorbereidt op vier weken van religieuze toewijding, achtervolgt ik Youssou N'Dour, de absolute superster van het land, voor een paar minuten interview – net als de twee afgelopen weken. Naast het toezicht houden op de organisatie van megaconcerten (van hemzelf en anderen), het opnemen en mixen, het voorbereiden van tournees, het runnen van een media-imperium, en zijn pogingen om ook nog een eigen familielevens te hebben, heeft de zanger weinig tijd voor journalisten, die vaak uren patrouilleren in de achtertuin van zijn studio Xippi.

Commercie en devotie

Terwijl mijn taxi zich door het drukke verkeer van Dakar wurmt – van de nauwe steegjes in het levendige Medina tot de straten met statige villa's in de buitenwijk Les Almedies – speur ik overal naar tekenen van Youssou. En overal vind ik ze. Hij lacht me toe vanaf een gigantisch billboard, en blijkt zijn gezicht te lenen aan zo'n beetje alles wat te koop is, van mobieltjes tot girobetalingen. En op elk moment van de dag kun je zijn muziek horen, vooral op de populaire zender RFM, waarvan hij een groot deel in handen heeft.

Buiten Senegal is Youssou N'Dour een ster en

een bezielde voorvechter van een trots en modern Afrika. Thuis in Senegal is hij een opinie-maker en een machtige leider die zijn gelijke niet kent. Senegal is een land waar moslimmystiek en de scherpste kanten van het kapitalisme elkaar voortdurend frontaal treffen, een land waar hard werken zaligmakend is, evenals keiharde commercie en religieuze devotie. Youssou N'Dour is de belichaming van al deze tegenstrijdige stromingen. Vanuit de sloppen van Medina werkte hij zich op tot een onmetelijke rijkdom. Hij is een gehaaide zakenman en een toegewijd moslim; een man die zich net zo thuisvoelt in wijde boubous (West-Afrikaans gewaad) als in de chique straatmode. En het belangrijkste van alles: hij heeft zijn volk de mbalax gegeven, die furiuze Senegalese beat die de knallende ritmes van Wolof-trommel, de sabar, vermenst met alle mogelijke populaire stijlen.

Koning van de mbalax

In de vroege jaren tachtig, toen Youssou nog nauwelijks de tienerjaren ontgroeid was, haalde hij de luidruchtige sabar en 'tama' (kleine talking drum) uit hun natuurlijke context van worstelarena's en straatfeesten, en bracht ze naar een nieuwe omgeving van nachtclubs en glamour. Zo gaf hij de Senegalezen iets wat ze nog nooit eerder hadden gehad: hun eigen popmuziek.

Mbalax werd de sound die het nationale gevoel weergaf: het zoeken naar een stevige basis van eeuwenoude tradities gecombineerd met de diepe wens om volop mee te draaien in de moderne wereld. Nog altijd domineert deze sound de muzieksceen van Senegal, en is – hoewel honderden jonge artiesten zich intussen aan de stijl hebben gewijd – Youssou N'Dour nog altijd de onaantastbare *King*

of *mbalax*. Maar wat gebeurt er als de koning besluit zijn rijk te verlaten? Deze vraag dringt zich op als je luistert naar Youssou's nieuwe album.

Waagstuk

De release van *Rokku Mi Rokka* is een waagstuk, een daad van artistieke roekeloosheid, want Youssou N'Dour lapt alle regels van de mbalax aan z'n laars. Zelfs op het opmerkelijke *Egypt*, Youssou's wereldwijd geprezen (maar lokaal geflopte) cd, gemaakt in samenwerking met – inderdaad – Egyptische muzikanten, hoorde je duidelijker echo's van Senegals onbedwingbare beat dan op *Rokku Mi Rokka*. De gelikte popproductie heeft plaatsgemaakt voor een funkier en rootsier semi-akoestische sound. Schelle gitaren en West-Afrikaanse luiten strijden om de aandacht, en korte, pakkende melodieuze draaien om getokkelde riffs. Youssou's zang verheft zich nadrukkelijk boven een bluesy structuur met ongepolijste beats. Dit is het soort tracks dat een dj zonder problemen zou kunnen draaien tussen Tinariwen en Malouma in een perfecte 'Sahel-mix'. Youssou waagt zich in het muzikale universum van de Fula, een enorme en complexe etnische groep die over heel West-Afrika verspreid is. Zelf de titel is een hint in die richting: *Rokku Mi Rokka* is Fula voor 'geven en nemen'.

Grensoverschrijdend

'Ik wilde een album maken dat landsgrenzen overschrijdt en de sfeer oproept van de hele regio Mauritanië-Senegal-Mali: dat hele gebied waar je spreekt van de blues en de cultuur van de Fula. Ik wilde de totale breedte van hun muziekcultuur naar voren brengen', legt Youssou uit. Voor hem is dit een nieuwe

YOUSSOU N'DOUR

en verrassende keuze, want dit is de sound die meestal in verband wordt gebracht met zijn landgenoot en directe concurrent Baaba Maal. Zijn woorden werpen misschien ook een ander licht op een gebeurtenis tijdens een van zijn recente concerten in Dakar. Tijdens een exclusieve show in liveclub Just 4 U verbijs-terde Youssou N'Dour zijn publiek, bestaande

'Ik wilde een album maken dat landsgrenzen overschrijdt en de sfeer oproept van de hele regio Mauritanië-Senegal-Mali: dat hele gebied waar je spreekt van de blues en de cultuur van de Fula.'

uit zakenbonzen, NBA-scouts en andere Senegalese hoge pieten, door een gastoptreden aan te kondigen van Baaba Maal. Even later kwam de Fula-ster en eeuwige rivaal vol branie het podium op, samen met zijn trouwe metgezel Mansour Seck. Er ging een siddering door het publiek, en er werd vol ongeloof gefluisterd. Dit was bijzonder, zelfs in Senegal. De twee iconen van de Senegalese muziek hadden wel eerder een podium gedeeld, maar nog nooit op zo'n directe en intieme manier. Reken maar dat op het moment dat de eerste magnifieke solo's heen en weer gingen, er menig traantje in de zaal werd weggepinkt.

Afrikaanse blues

Op dat moment leek het misschien nog een slimme publiciteitstunt, maar nu, met *Rokku Mi Rokka* in de hand, lijkt het eerder een vroege indicatie van de nieuwe artistieke richting die Youssou lijkt in te slaan. Of misschien werd

op deze manier stijlvol toestemming gevraagd om zich te mogen begeven in een muzikaal territorium dat volgens de ongeschreven wetten van de Senegalese cultuur toebehoort aan Baaba Maal. 'Ik zou altijd elke kans grijpen om op te kunnen treden met Fula-artisten als Ousmane Gangue en Baaba Maal', zegt Youssou schouderophalend, soepeltjes de ingewikkelde kwestie ontwijkend - geheel volgens zijn stijl. 'Het is altijd geweldig om samen te werken met iemand die zo getalenteerd is.'

Op de vraag wat hem inspireerde om zijn stijl met *Rokku Mi Rokka* zo dramatisch te veranderen, antwoordt hij al even diplomatiek: 'Ik ben altijd dol geweest op de muziek van het Noorden, die Fula-traditie, en ik heb zelfs uitgebreide familiebanden met die wereld, van de kant van mijn moeder. Het is muziek die me raakt.'

David Bither, onderdirecteur van N'Dour's platenmaatschappij Nonesuch, zegt: 'Hij zei een jaar geleden al dat zijn volgende album een bluesplaat zou worden. Ik weet dat hij erover heeft gesproken met Ali Farka Touré, vlak voordat hij overleed. Ik denk dus dat de blues zijn inspiratiebron was. Het album is hoe dan ook vooral een pure uiting van Youssou's liefde voor Senegal. Ik kan niet precies vertellen wat hem dreef, ik kan alleen speculeren. Ik vraag me persoonlijk wel eens af of de cd *Egypt* hierbij niet een bevrijdende rol heeft gespeeld. Deze werd zo goed ontvangen. Wellicht heeft dat hem de vrijheid gegeven om nieuwe muzikale wegen in te slaan en met andere muzikanten te gaan werken.'

7 Seconds-demonen

Nadat hij met kaskraker *7 Seconds*, het duet met Neneh Cherry uit 1994, een absolute wereldster was geworden, kampten daaropvolgende albums allemaal met hetzelfde euvel: al te doorzichtige pogingen om een hit met een vergelijkbare impact te scoren. Ook de overgeproduceerde Sony-release *Joko* uit 2000 kon de verwachtingen niet waarmaken, dit ondanks een indrukwekkende lijst wereldberoemde gasten als Sting en Wyclef Jean. Het miljoenenlabel vergaf hem de tegenvallende verkoopcijfers niet en werkte hem weg via de achterdeur.

Waarschijnlijk is dit een zegen geweest, want daarna werd Youssou opgepikt door het label Nonesuch, dat hem alle vrijheid gaf om zijn eigen weg te zoeken. Dit resulteerde in de

release van de zeer goed ontvangen albums *Nothing's In Vain*, een semi-akoestisch mbalax-album uit 2002, en het Grammy-winnende avontuur *Egypt* uit 2004. En terwijl de smaak van het wereldmuziekpubliek steeds meer verschoof van gepolijste popproducties naar intieme akoestische settings, vond Youssou N'Dour geleidelijk aan zijn eigen stem in deze veranderende muziekomgeving.

Met *Rokku Mi Rokka* lijkt hij voorgoed te hebben afgerekend met zijn *7 Seconds*-demonen, en om dit te vieren is zelfs zijn partner van weleer, Neneh Cherry, opnieuw uitgenodigd voor een gastoptreden in het nummer *Wake Up (It's Africa Calling)*. Cherry keert trouwens niet terug om als een ware diva de robuuste hiphoptrack naar de toppen van de hitlijsten te jagen, maar als een Afrikaanse uit de diaspora die op zoek is naar haar eigen muzikale Fula-erfenis.

Metalen n'goni-sound

Als vehikel voor zijn nieuw sound koos Youssou heel slim voor dat ene instrument dat de gehele West-Afrikaanse regio omvat: de smalle, ovale luit. Deze staat bij het Mande-volk uit onder meer Mali en Guinee bekend als 'ngoni'. Bij de Fula in Senegal heet hij 'xalam'. Deze kleine, bescheiden luit verenigt heel West-Afrika en verbindt het ook met Amerika, aangezien het een vroege voorloper is van de banjo.

Door dit instrument zijn album te laten dragen heeft Youssou een sound gecreëerd die de potentie heeft om in heel West-Afrika een groot publiek aan te spreken, en wereldwijd aan te slaan bij bluesliefhebbers. Bassekou Kouyate, een van de meest getalenteerde Mande ngonispelers, heeft het metalen getokkel van zijn instrument meegegeven aan een flink aantal tracks, met name het dampende *Sama Gàmmu*.

Nog belangrijker voor de sound van de plaat is echter Mody Ba geweest, een artiest met wortels in Noord-Senegal en Mauritanië die zelfs in Senegal relatief onbekend is. Youssou glimlacht tevreden als ik zijn naam noem: 'Aááh, Ba, Mody, Yèèès! Hij is ongelooflijk, zo getalenteerd! We hebben de meeste nummers op dit album samen gecomponeerd.' De 41-jarige Mody Ba is een van de zeer weinige muzikanten uit Dakar die nog de Tinariwen-sound kan produceren, die ruige mix van rauwe, rockverwante invloeden met West-Afrikaanse roots. Toch heeft hij nooit onder eigen naam een album uitgebracht en heeft hij slechts een bescheiden naam op-

gebouwd door met zijn xalam te spelen tijdens lokale buurtjams. Je kunt je voorstellen hoe hij zich voelde toen de machtige Youssou N'Dour hem vroeg als co-writer voor een aantal tracks. En daar stopt de samenwerking niet. Youssou zegt dat hij bezig is met de release van Mody's debuutalbum, begin volgend jaar. Als dit werk maar enigszins in de buurt komt van zijn bijdragen aan *Rokku Mi Rokka*, zien we binnenkort waarschijnlijk de opkomst van een nieuwe grote ster in Senegal.

Eindelijk iets nieuws

De media in Dakar maakten slechts terloops melding van de naderende release van *Rokku Mi Rokka*. Het album is dan ook niet direct bedoeld voor thuisconsumptie. Het is Youssou's internationale release, en werd in april 2007 voorafgegaan door z'n lokale tegenhanger *Alsaama Day*, een plaat vol originele mbalax-arrangementen. Youssou N'Dour heeft als artiest altijd een dubbele leven geleid, met verschillende releases voor zijn fans in Senegal en in het buitenland. Zijn

lokale albums staan normaal gesproken vol met mbalax die je boxen uit knallen van de intensiteit en energie, die hij dan vervolgens wat tempert voor internationale consumptie en voorziet van een stevige downbeat. Zo hebben dansers die onbekend zijn met de listige Wolof-ritmes toch nog wat houvast.

Maar dit keer heeft juist Senegal de gladdere productie gekregen, terwijl *Rokku Mi Rokka* precies raakt aan de rauwe heftigheid van de vroege plaatselijke producties, maar dan wel in een totaal andere muzikale setting. 'Dit album zal hier misschien niet meteen heel erg aanslaan, zoals een echte mbalax-plaat dat zou doen, maar ik denk dat het in de loop van de tijd wel gewaardeerd zal worden', zegt Youssou voorzichtig.

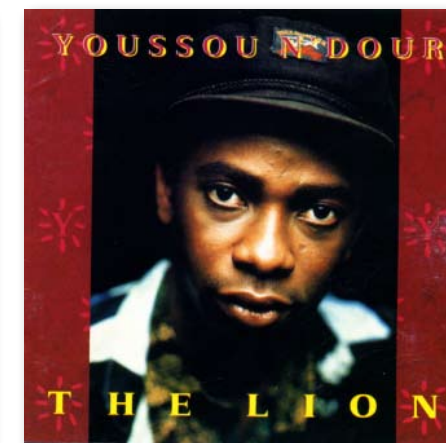
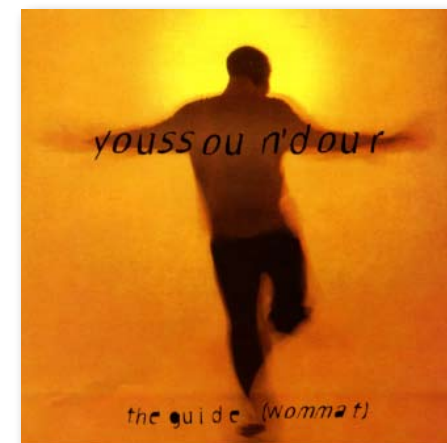
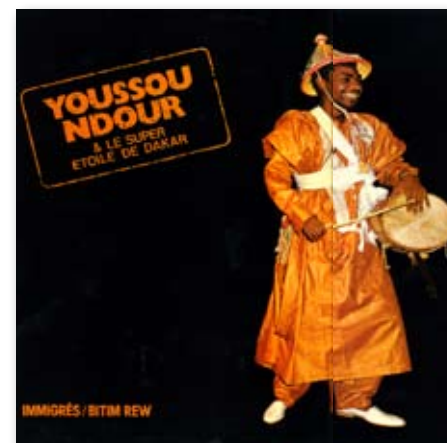
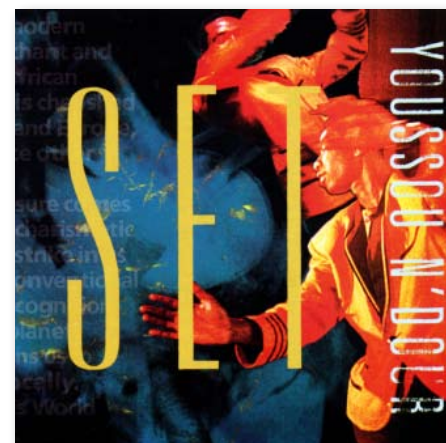
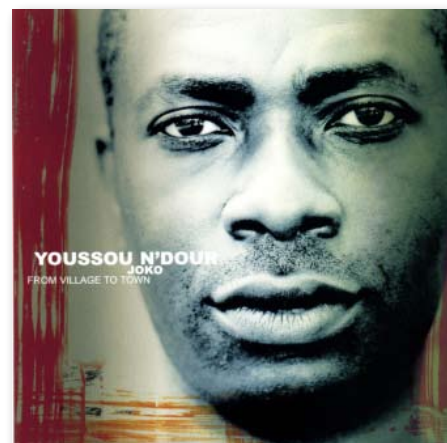
Een snelle thuisstest van de plaat leert echter dat Youssou N'Dour zijn eigen publiek wellicht onderschat. Als ik in mijn huis een luistersessie organiseer voor lokale vrienden om hun reactie op de muziek te testen, bevind ik mij al snel in een bruisend feest dat niet meer te stoppen lijkt. Mensen springen op van

hun stoelen, beginnen te dansen en willen de nummers steeds opnieuw horen. 'Dit is fantastisch', hijgt een vriend, terwijl hij nog altijd meewiegt op de muziek. 'Eindelijk iets nieuws. Hij moet deze plaat ook hier uitbrengen; mensen zullen het geweldig vinden!'

Zijn Senegalese fans zijn waarschijnlijk net zo klaar voor een nieuwe Youssou-sound als zijn buitenlandse aanhang. De teksten zijn ook nog altijd nadrukkelijk geworteld in de eigen Wolof-cultuur en roepen beelden op van nationale moslimbroedersschappen, gebeurtenissen uit de Senegalese geschiedenis en het eigen culturele denkraam. Nu hij ze steekt in een nieuw muzikaal jasje dat Senegal linkt aan de gehele Sahel-regio, raakt hij waarschijnlijk aan een dieper verlangen: de wens om over de enge nationale beperkingen heen te stappen en op zoek te gaan naar de gemeenschappelijkheden die Senegal met zijn buurlanden verbindt.

Met dank aan fRoots.

Vertaling: Bouke Bijlsma

NPS Output

On Demand interview 2002 (audio). Typ 'Youssou N'Dour' in de zoekfunctie rechtsboven op de homepage van www.npsoutput.nl.

Cd's

Immigrés (Celluloid, 1984)
Nelson Mandela (Magnetic, 1985)
Shakin' The Tree (1989)
The Lion (Virgin, 1989)
Set (Virgin, 1990)
The Guide (Wommat) (Sony, 1994)
Joko, From Village To Town (Sony, 2000)
Nothing's In Vain (Nonesuch, 2002)
Egypt (Nonesuch, 2004)
Rokku Mi Rokka (Nonesuch, 2007)

Links

www.youssou.com